

3. Доманова І. Ю. Інститут добровільного представництва в цивільному праві України : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / І. Ю. Доманова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2006. 22 с.

4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.

5. BBC: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c7ve1298ndgo>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-27>

RESPECT FOR HUMAN RIGHTS IN PLACES OF DEPRIVATION OF WILL: LEGAL AND PRACTICAL ASPECTS

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Lukashchuk K. R.

*Assistant Professor at the Department
of Criminal Procedure
National University "Odesa Law
Academy"
Odessa, Ukraine*

Лукашук К. Р.

*асистентка кафедри кримінального
процесу
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Позбавлення волі є одним з найсуворіших покарань, передбачених кримінальним законодавством України. Воно має як своєрідну мету – відновлення справедливості, так і мету виправлення осіб, засуджених за скоєні правопорушення. Проте, попри цей підхід, важливим є забезпечення дотримання прав і законних інтересів осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. З огляду на те, що ця категорія осіб є особливо вразливою до порушень прав людини, збереження гуманності та забезпечення належних умов утримання є важливим аспектом правового та соціального забезпечення. Водночас дотримання прав засуджених залишається важливою проблемою, яка потребує не лише правового, а й практичного вирішення.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає права осіб, засуджених до позбавлення волі, є Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) [1]. Цей кодекс регламентує не лише права засуджених, а й обов'язки держави щодо забезпечення умов для відбування покарання. В Україні правовий статус осіб, позбавлених волі, регулюється на підставі Конституції України, міжнародних угод

та конвенцій, зокрема, Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Згідно з КВК України, засуджені мають певні права, серед яких право на гуманне ставлення, право на медичну допомогу, право на захист здоров'я, соціальні виплати, свободу віросповідання та інші основоположні права. Проте, відповідно до Конституції України, ці права можуть бути обмежені лише на підставі законодавчих актів та вироків суду.

Права засуджених до позбавлення волі не є абсолютними. Вони підлягають певним обмеженням, які мають на меті забезпечення безпеки, охорони порядку та належного виконання покарання. До таких обмежень належать, зокрема:

- обмеження таємниці листування та телефонних розмов, які здійснюються під контролем адміністрації установи;
- обмеження права пересування та вибору місця проживання, що є логічним, оскільки засуджені повинні залишатися на території установи;
- обмеження права на участь у політичних та громадських організаціях, а також вільного голосування;
- обмеження права на свободу об'єднання та організації мітингів, зборів.

Ці обмеження є невід'ємною частиною системи покарань, однак вони не повинні перешкоджати дотриманню основних прав людини, зокрема права на гідність, медичну допомогу та соціальну підтримку.

Незважаючи на існуючі нормативні акти, практика показує, що в Україні порушення прав засуджених є систематичними. Щорічно Уповноважений Верховної Ради України з прав людини фіксує численні випадки недотримання прав засуджених. Переповненість камер, відсутність належного освітлення, проблеми з вентиляцією, погана санітарія – це лише деякі з аспектів, які негативно впливають на гідність засуджених. Порушення норм житлової площі на одного засудженого є однією з найбільш серйозних проблем. Зокрема, в ДУ «Харківський слідчий ізолятор» було зафіксовано площу менше за 3 кв.м на одного засудженого, що не відповідає нормам, визначеним законодавством [2].

В Україні залишається проблемою неналежний рівень медичного обслуговування в установах виконання покарань. Засуджені часто не отримують своєчасної медичної допомоги, а медичні огляди проводяться формально. Крім того, фіксуються випадки відсутності належного лікування для хворих на туберкульоз, гепатит С, онкологічні захворювання.

Проблеми сегрегації між різними категоріями засуджених, а також прояви тюремної ієрархії створюють ситуації, коли одні засуджені користуються більшими правами, ніж інші. Це призводить до порушення їхніх прав і створює умови для насильства серед ув'язнених.

Згідно з КВК України, засуджені мають право на працю, що повинно здійснюватися в умовах, що відповідають стандартам охорони праці. Однак на практиці багато засуджених працюють в небезпечних умовах без належного захисту, що призводить до травм і навіть каліцтв. Зазначено, що в багатьох випадках засуджені не мають доступу до належної юридичної допомоги, а їхні права на захист часто порушуються, особливо в умовах воєнного стану.

Однією з найбільших проблем у сфері дотримання прав засуджених є недостатня увага до їхнього стану з боку державних органів. Незважаючи на наявність законодавчих актів, які передбачають захист прав людини, багато з них не виконуються на практиці. Окрім того, війна, що триває в Україні, створює додаткові труднощі в забезпеченні безпеки і належних умов для осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. Відсутність укриттів, недостатня евакуація під час обстрілів і руйнування інфраструктури тільки погіршують ситуацію [3].

У цих умовах важливим є посилення контролю за діяльністю установ виконання покарань з боку омбудсмена, міжнародних організацій та громадськості, а також необхідність зміни законодавчих і практичних аспектів, які дозволять забезпечити належне виконання прав засуджених. Це включає в себе не лише покращення матеріальних умов, але й забезпечення доступу до освіти, правової допомоги, медичного обслуговування та можливості соціальної реабілітації.

Дотримання прав людини в місцях позбавлення волі – це ключове питання не лише для правової системи України, а й для соціального добробуту та моральних засад суспільства. Хоча законодавство України в цілому передбачає права засуджених, реальний стан їх дотримання залишає бажати кращого. Проблеми, які виникають на практиці, вимагають комплексних реформ і міжнародного контролю, щоб забезпечити гідне виконання покарання та відновлення прав і свобод кожного громадянина.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України. Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV: станом на 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення 06.03.2025).

2. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році. URL: https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-7-realizatsiia-npm-i-prava-liudyny-v-mistsiahn-nesvobody#Zvernennia_shchodo_porushen_prav_liudyny (дата звернення 07.03.2025).

3. Козуб О. О., Калнусенко І. С., Гнітій А. О. Удосконалення механізму забезпечення прав засуджених у контексті вступу України до ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 687–691.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-28>

CRIMINOLOGY CHARACTERISTICS OF OFFENSES IN THE FIELD OF TRAFFIC SAFETY: COMPONENT ELEMENTS

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ РУХУ: СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ

Riabykh N. V

*Candidate of Law, Associate Professor.
Associate Professor of the Department
of Law,
Lutsk National Technical University,
Lutsk, Ukraine*

Рябих Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Луцький національний університет
м. Луцьк, Україна*

Безпека на дорогах є критично важливою для благополуччя суспільства, оскільки вона безпосередньо впливає на якість життя громадян. Щорічно на світових автошляхах гине безліч людей, а ще більша кількість отримує каліцтва, що призводить до значних економічних і соціальних збитків. В Україні ця проблема також є гострою, оскільки високий рівень автомобілізації, недостатня якість дорожньої мережі та низька культура водіння створюють сприятливе середовище для порушень правил дорожнього руху. Для ефективної боротьби з цими правопорушеннями необхідно детально вивчити їх кримінологічні особливості, що дасть змогу виявити закономірності, тенденції та фактори, які сприяють їх виникненню.

Кримінологічна характеристика – це комплекс даних про злочинність у сфері дорожнього руху, її масштаби, структуру, динаміку, причини та умови, а також про осіб, які скоюють ці злочини. У контексті порушень правил дорожнього руху кримінологічна